

MEMÒRIA DE GUILLEM VILADOT Isidor Cònsul

Com gairebé a tothom, la mort de l'ocellot d'Agramunt em va sorprendre amb el pas canviat i l'aire d'estranyesa de qui no té altra opció que badar fora de joc. No sabia que gastés una salut delicada i les darreres imatges que en guardava, a tot estirar d'un any enrere, encara me'l mostraven amb la torrencial sornegueria de sempre, amb aquelles pinzellades de dandisme que duia penjades del bigot i el caient heterodox i iconoclasta que li agradava de lluir. Aquell cap de setmana de novembre, a més, l'agenda m'havia dut a escamarlar-me entre els dos Pallars i no hi va haver manera de combinar una visita a Agramunt ni fer acte de presència al seu enterrament. Tot i això, el diumenge, ... de novembre, li vam retre homenatge des d'una distància mineral, amb Jordi Mir exercint d'oficiant i Xavier Baulies, Vicenç Llorca i un servidor, entre altres, fent d'escolans. La nit del dissabte, a Tremp, s'havia atorgat el premi de narrativa curta "Vent de Port" i el matí del diumenge havíem optat per caminar fins a un indret insòlit, l'Espluga de Calvera (?): una excursió que guardo al calaix dels bons records per la ferèstega bellesa de l'indret i pel detall que Jordi Mir va treure's del barret quan érem asseguts als pedrissos de la solana compartint unes preses de xocolata i almostes de grana de capellà. Va estirar una bossa amb deu o dotze llibres de l'infern de la motxilla, la meitat dels quals eren obres de Guillem Viladot. Emocionats pel gest i el respecte que demanava el moment —érem al pic d'un migdia que coincidia amb l'hora del seu enterrament a Riella- vam entretenir-nos a recordar-lo llegint poemes i fragments de la seva obra narrativa.

De retorn, quan remuntàvem la carena per enfilars l'obaga d'un bosc amb racons encara gebrats que ens havia de dur al fons de la vall, vaig anar pensant a estones en la singular polivalència de Guillem Viladot (1922-1999) i en el conjunt d'aquests setanta-set anys que havia traginat amb tanta sornegueria, esperit crític i lucidesa creadora. I vaig començar a demanar-me, i encara m'ho continuo preguntant mesos després del seu traspàs, què en quedaria del conjunt de la seva obra? La resposta, com en la mítica cançó de Bob Dylan, és en el vent i, sobretot, en allò que l'obra de creació sigui capaç d'aguantar davant l'embat demolidor del temps. Malgrat tot, vaig optar per fer el meu balanç d'urgència i posar-lo en un paper, ni que sigui perquè he estat un lector més o menys fidel de la narrativa viladotiana -més que no pas de la seva poesia- i m'ha resultat sempre un tipus fàcil d'admirar, tant per la seva oberta

generositat d'amic com per la llibertat que ha anat gastant a l'hora de construir els propis àmbits de creació: per la seva insubornable llibertat de transitar i fer provatures amunt i avall dels diferents gèneres, per la capacitat de passejar l'enginy per totes les formes que ha volgut i per la condició, en les ajustades paraules de Jaume Pont, d'haver-se convertit en un franc tirador impenitent i en un funambulista militant damunt la corda fluixa de la cultura catalana.

AIGUA DE RIU, AIGUA DE POU

La literatura de Guillem Viladot és com un riu de doble comportament que té, a vegades, la lenta sinuositat dels meandres, i actua, en d'altres, amb la força estripada d'una rambla de primavera. En poesia, és un riu que ha viatjat de la retòrica convencional fins al mot nu, de la poesia visual als poemes objecte i de la paraula a les formes escultòriques. Pel que fa als àmbits de la narrativa, el riu Viladot neix en les coordenades d'un paisatge mític, la tetralogia *Memòria de Riella* (1959-1974), on hi ha la recuperació del paradís de la infantesa i, al mateix temps, la lluita per alliberar els fantasmes que l'habitaren. Riella funciona, des d'aquesta perspectiva, com el recer d'una geografia mítica, un clos a estones dolç i a voltes mesquí esdevingut marc d'iniciació del temps d'adolescència.

La trajectòria del narrador passà per la drecera d'*Aril avall* (1966), abans d'instaurar-se en un primer embassament de plenitud que fou *La cendra* (1972), una de les aportacions de més solera, em penso, de l'*opus* viladotiana. *La cendra* és la novel·la de la Guerra Civil i la mirada d'una adolescent que explica allò que passa al seu entorn, entre 1936 i 1939. El subjectivisme de la veu de la narració permet que la història es digui a mitja veu i en un to d'ingenuïtat que remarca encara més el dramatisme del conjunt. *La cendra*, però, també funciona com una peça d'aprofundiment psicològic que encetà, vist en aquest sentit, el corrent de discurs i recerca psicoanalítics en l'obra de Guillem Viladot. Lector atent de Freud, el narrador s'ha esplaiat en obres com *Tingues memòria de mi* (1976), *Ricard* (1977), *L'amo* (1982), *Discurs horitzontal (Anàlisi de la sexualitat d'una dona)* (1982) i *Simetria* (1986), que potser són novel·les de valor desigual, adreçades a narrar les complexes sinuositats del jo i somoure els gorgs del triangle edípic. D'aquestes cinc obres, *Ricard* i *L'amo* diria que són els títols que aguanten amb més dignitat la destrallada del temps, a banda d'haver trobat formes de supervivència en un dels darrers girs de la mateixa narrativa viladotiana: l'encetat a partir de *Joana* (1991), amb l'enigma de la reina boja de Castella.

Els clarsobscurs de la filla dels Reis Catòlics donaven la mida d'un personatge suggestiu i ple de misteri esdevingut un repte per a un novel·lista com Viladot més interessat a abocar-se a les aigües subterrànies del pou humà que no pas als trencacolls erudits de la història. Per aquesta raó, tot i obrir un ramal que podria semblar nou, *Joana*, un cop bandejada la carcassa històrica, no amaga l'estirp al qual pertany, ni la textura d'una procedència inconfusible amb girs que recorden el món de *Ricard* i retalls que surten de *L'amo* o d'altres novel·les: la barreja d'odi i seducció que sent Joana pel seu pare; o la relació amorosa amb la madrastra Germana de Foix; o l'atac amb possible castració a un dels carcellers del castell; o l'ambient de tancada opressió i forta tensió dramàtica que viu la protagonista dins del castell de Tordesillas (...) La novel·la punteja, efectivament, la seducció de la consciència edípica i punts de frontera homosexual, temes abastament transitats per la novel·listica de Viladot i que capgiren el drama de la reina boja en l'escorç d'un personatge que se'ns fa contemporani i universal.

En altres peces de narrativa, la llibertat del creador optà per sortides cap a l'heterodòxia que s'assemblen prou a restes de postavanguardia i a riuades amb vocació de marginalitat: com és el cas d'obres del tipus *Una vegada hi havia un fideu molt llarg* (1975), les narracions de *La llei de pedra i altres històries* (1979), la sorprenent *Memorial de na Nona* (1983) i l'insòlt *Ciudadà 000000000001* (1989), títols, en darrer terme, que acaben de perfilar els girs d'un autor controvertit i versàtil, provocador i polivalent. Tan versàtil i polivalent que just un mes abans de morir va sorprendre tothom amb un esplèndid testament literari, *Els ulls*, un relat breu i una història essencial: la d'Hisop, l'adolescent protagonista que sap que perdrà la vista i, abans de quedar-se cec, es dedica a mirar-ho tot amb fervorós entusiasme. La breu novel·la, que s'obre i es tanca a Riella, diria que es pot entendre com la paràbola d'un viatge iniciàtic on la ceguesa juga a ser imatge de la mort i l'adolescent protagonista, el nen filòsof que hi transita, un calc d'aquest adolescent juganer, mordaç, creatiu i lúcid que ha estat sempre Guillem Viladot.

Amb la seva mort ha deixat orfe un món d'alta complexitat i ha emmudit una referència molt singular de la cultura i l'art catalans. Ara ens queda una literatura que hauríem de tornar a llegir, i el cop de força d'aquest espai singular, *Lo Pardal*, monument i metàfora de l'energia viladotiana, estudi i museu viu, centre d'art alternatiu i taller al servei d'una nova manera d'entendre la creació. (Isidor Cònsul)